ISSN 3083-7731 (Online)
https://doi.org/10.32689/3083-7731-2026-2(38)

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ЕКСПЕРТ: ПАРАДИГМИ ЮРИДИЧНИХ НАУК І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

EXPERT: PARADIGM OF LAW AND PUBLIC ADMINISTRATION

№ 2 (38), 2026

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

УДК 34

Головний редактор

Щокін Ростислав Георгійович, доктор юридичних наук, професор, Президент, Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна

Члени редакційної колегії:

Берзін Павло Сергійович, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Дей Марина Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, учений секретар, Науково-дослідний центр незалежних судових експертиз Міністерства юстиції України, Україна

Заросило Володимир Олексійович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності, Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна

Ніколенко Людмила Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», Україна

Сопілко Ірина Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, радник ректора, Київський університет права Національної академії наук України, Україна

Тищенко Ольга Ігорівна, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Яра Олена Сергіївна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та фінансового права, декан юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Katuoka Saulius, доктор юридичних наук, професор, директор Інституту міжнародного права та права Європейського Союзу, Mykolo Romerio Universitetas, Литва

Agnieszka Szpak, PhD, Dr. Hab., Professor, Professor of the Department of International Security, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Poland

Ghai Priyanka, PhD, Associate Professor at the Faculty of Law, Indian Institute of Management Rohtak, India

Urbano de Sousa Constança, Doctor of Law, Professor, Professor of European Union Law, Director of the Law Department, Universidade Autónoma de Lisboa, Portugal

Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління
Засновник: Міжрегіональна Академія управління персоналом.
Рік заснування: 2018.
Періодичність: 4 рази на рік.

Затверджено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом.
Протокол № 10 від 30 липня 2026

Видання є таким, що реферується в міжнародних та вітчизняних наукометричних базах:
Index Copernicus, ResearchBib, Turkish Education Index, Polish Scholarly Bibliography, Google Scholar,
"Україніка наукова", ESJI.
Реєстрація суб'єкта у сфері онлайн-медіа:
Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 3053 від 07.11.2024 року.
Ідентифікатор медіа: R40-05594.
Суб'єкт у сфері онлайн-медіа – Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
(вул. Фрометівська, буд. 2, м. Київ, 03039, iapm@iapm.edu.ua, тел. (044) 490-95-00).
Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 928 від 11 червня 2026 року (додаток 14)
журнал включено до Переліку наукових фахових видань України у категорії «Б».
Кластер: Право. Спеціальності: D8 Право, D9 Міжнародне право.
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com
від польської компанії Plagiat.pl.
Відповідальність за зміст, достовірність фактів, цитат, цифр несуть автори матеріалів. Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення (зі збереженням авторського стилю та головних висновків). Редакція не завжди поділяє думки авторів та не несе відповідальність за надану ними інформацію.
Матеріали подано в авторській редакції. Передрук — тільки з дозволу редакції.
Адреса редакційної колегії: ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом"
вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039
Офіційний сайт видання: www.journals.maup.com.ua/index.php/expert

Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління : збірник. № 2 (38), 2026. Київ : ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом", 2026. 106 с.

© Оформлення "Видавничий дім "Гельветика", 2026

ЗМІСТ

Барановська В. М.
ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ В УКРАЇНІ..... 6

Yuliia Volkova
THE PRINCIPLE OF GOOD FAITH IN THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF GENDER POLICY: LEGAL AND INSTITUTIONAL ASPECTS..... 15

Граб М. І., Туркот О. А., Віхров С. О.
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ (МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС) ПЕРЕВЕЗЕНЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ..... 23

Григоренко О. О., Архіпов В. І.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ..... 31

Гусар О. А.
СПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ВІДБУДОВИ ЗРУЙНОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ..... 38

Демидов І. І.
ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ..... 47

Кондрат Л. Г.
СУЧАСНІ ПИТАННЯ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 54

Мехед О. В.
СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ МАЙНОВОГО ПРАВА..... 62

Oleksandr Sotula
BETWEEN DEMOCRATIC CONTROL AND REGIME LOGIC: INTERNAL SECURITY SYSTEMS OF POLAND AND AZERBAIJAN..... 69

Степанова Г. М., Борко Н. О., Кучеренко М. О.
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ..... 75

Суханов О. Д.
ПРАКТИКА ДОМЕННИХ СПОРІВ В США ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУДОВІ ТА ПОЗАСУДОВІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ..... 84

Устинова І. П., Бандар Н.
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО СХОДУ..... 97

УДК 343.985:343.33(477)
DOI https://doi.org/10.32689/3083-7731-2026-2(38)-47-53

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Демидов І. І.

PECULIARITIES OF DOCUMENTING HOMICIDES COMMITTED DURING THE OCCUPATION OF THE TERRITORIES OF UKRAINE

Ihor Demidov

Анотація

Статтю присвячено дослідженню особливостей документування вбивств, учинених під час окупації територій України, в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. Обґрунтовано, що документування таких кримінальних правопорушень є одним із найскладніших напрямів діяльності органів досудового розслідування, оскільки здійснюється за умов обмеженого доступу до місця події, руйнування або втрати доказової інформації, переміщення потерпілих і свідків, а також необхідності забезпечення відповідності зібраних доказів вимогам національного законодавства та міжнародного гуманітарного права. Встановлено, що вбивства, учинені під час окупації, нерідко мають ознаки як кримінальних правопорушень проти життя, так і міжнародних кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням законів та звичаїв війни.

У статті проаналізовано основні етапи документування вбивств, учинених на тимчасово окупованих територіях, визначено їх криміналістичні особливості та чинники, що ускладнюють проведення досудового розслідування. Особливу увагу приділено фіксації місця події, виявленню та збереженню речових доказів, проведенню судово-медичних досліджень, встановленню особи потерпілого, допиту свідків і потерпілих, використанню цифрових доказів, матеріалів дистанційного зондування Землі, фото- і відеофіксації, а також інформації з відкритих джерел. Наголошено на важливості належного документування фактів умисного позбавлення життя цивільного населення для забезпечення ефективного національного розслідування та подальшого використання доказової бази у міжнародних судових інституціях.

Окрему увагу приділено міжвідомчій взаємодії органів досудового розслідування, прокуратури, судово-експертних установ, міжнародних організацій та правозахисних інституцій під час документування вбивств, учинених на окупованих територіях України. Зроблено висновок, що ефективність документування таких кримінальних правопорушень безпосередньо залежить від своєчасності фіксації доказів, використання сучасних криміналістичних методів, міжнародних стандартів документування та належної координації між усіма суб'єктами, залученими до розслідування. Комплексне дослідження цієї проблематики має важливе теоретичне та практичне значення для вдосконалення криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, учинених в умовах збройного конфлікту.

Ключові слова: *документування кримінальних правопорушень, умисне вбивство, окуповані території, воєнний конфлікт, воєнний стан, криміналістика, досудове розслідування, воєнні кримінальні правопорушення, докази, міжнародне гуманітарне право.*

Abstract

The article examines the peculiarities of documenting homicides committed during the occupation of the territories of Ukraine in the context of the full-scale armed aggression of the Russian Federation. It is substantiated that documenting such criminal offenses is one of the most challenging areas of activity for pre-trial investigation bodies, as it is carried out under conditions of restricted access to crime scenes, destruction or loss of evidence, displacement of victims and witnesses, and the necessity of ensuring that collected evidence complies with the requirements of national legislation and international humanitarian law. It has been established that homicides committed during the occupation often bear the characteristics of both criminal offenses against life and international crimes related to violations of the laws and customs of war.

The article analyzes the main stages of documenting homicides committed in temporarily occupied territories, identifies their forensic peculiarities, and determines the factors complicating pre-trial investigations. Particular attention is paid to crime scene examination, identification and preservation of physical evidence, forensic medical examinations, victim

© Демидов І. І., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

identification, interviewing witnesses and victims, the use of digital evidence, remote sensing data, photographic and video recording, as well as information obtained from open sources. It is emphasized that proper documentation of intentional killings of civilians is essential for ensuring effective national investigations and for the subsequent use of evidence before international judicial institutions.

Special attention is devoted to interagency cooperation among pre-trial investigation bodies, prosecution authorities, forensic institutions, international organizations, and human rights institutions in documenting homicides committed in the occupied territories of Ukraine. It is concluded that the effectiveness of documenting such criminal offenses directly depends on the timely collection and preservation of evidence, the application of modern forensic methods, compliance with international documentation standards, and proper coordination among all entities involved in the investigation. A comprehensive study of this issue is of significant theoretical and practical importance for improving the forensic support of investigations into criminal offenses committed in the context of armed conflict.

Key words: *documentation of criminal offenses, intentional homicide, occupied territories, armed conflict, martial law, forensic science, pre-trial investigation, war-related criminal offenses, evidence, international humanitarian law.*

1. Вступ. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України призвела до виникнення безпрецедентних викликів для системи кримінальної юстиції, одним із яких стало документування кримінальних правопорушень, учинених на тимчасово окупованих територіях. Особливу складність становлять випадки умисних вбивств, оскільки ефективність їх розслідування значною мірою залежить від своєчасного виявлення, належної фіксації та збереження доказової інформації. Водночас тривала окупація окремих територій України, активні бойові дії, руйнування цивільної інфраструктури, відсутність доступу органів досудового розслідування до місць подій, знищення матеріальних слідів кримінального правопорушення та навмисне приховування фактів протиправного позбавлення життя істотно ускладнюють процес документування таких кримінальних правопорушень.

Документування вбивств, учинених під час окупації територій України, має низку специфічних особливостей, які відрізняють його від документування кримінальних правопорушень проти життя, учинених у мирний час. Значна частина доказової інформації збирається лише після деокупації територій, коли окремі матеріальні сліди можуть бути втрачені, пошкоджені або змінені під впливом часу, природних факторів чи навмисних дій окупаційних сил. Крім того, ускладнюється встановлення потерпілих, свідків та осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, оскільки вони можуть перебувати на тимчасово окупованих територіях, бути примусово переміщеними, незаконно депортованими або загинути. За таких умов особливого значення набуває використання сучасних криміналістичних засобів документування, цифрових технологій, матеріалів фото- і відеофіксації, супутникових знімків, відкритих джерел інформації (OSINT), результатів судових експертиз, а також міжнародних стандартів документування кримінальних правопорушень, учинених у зв'язку зі збройним конфліктом.

Актуальність дослідження зумовлюється також необхідністю формування належної доказової бази не лише для забезпечення ефективного досудового розслідування в Україні, а й для подальшого використання отриманих матеріалів під час здійснення міжнародного кримінального правосуддя. Документування фактів умисного позбавлення життя цивільного населення на тимчасово окупованих територіях повинно здійснюватися відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства України, норм міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та міжнародних стандартів документування серйозних порушень прав людини. Саме належне документування є необхідною передумовою повного, всебічного й об'єктивного встановлення обставин кримінального правопорушення, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності та забезпечення принципу невідворотності покарання.

Попри значну кількість сучасних наукових праць, присвячених розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених в умовах збройного конфлікту, питання особливостей документування вбивств, учинених під час окупації територій України, залишаються недостатньо дослідженими. Сучасні умови війни потребують переосмислення традиційних криміналістичних підходів до виявлення, фіксації, збирання, перевірки та оцінки доказів, а також розроблення нових науково обґрунтованих рекомендацій щодо документування таких кримінальних правопорушень. Це визначає актуальність обраної теми, її теоретичне значення для розвитку криміналістики та практичну цінність для діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, судово-експертних установ і міжнародних механізмів правосуддя.

2. Стан дослідження проблеми. Питання документування кримінальних правопорушень,

учинених в умовах збройного конфлікту, особливостей розслідування умисних вбивств, а також застосування сучасних криміналістичних засобів збирання та фіксації доказової інформації є предметом дослідження багатьох українських учених. Значний внесок у розвиток теоретичних засад криміналістики, методики розслідування кримінальних правопорушень, доказування та кримінального процесу здійснили В. Бахін, В. Гончаренко, М. Костицький, В. Тертишник та Л.Удалова. У працях зазначених науковців розкрито особливості збирання, дослідження й оцінки доказів, організації досудового розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій, а також використання спеціальних знань під час документування кримінальних правопорушень.

Після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України значно активізувалися наукові дослідження, присвячені документуванню кримінальних правопорушень, учинених у зв'язку зі збройним конфліктом, фіксації порушень міжнародного гуманітарного права, використанню цифрових технологій у кримінальному провадженні та забезпеченню належної доказової бази для національного й міжнародного правосуддя. Водночас аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що більшість праць присвячена загальним питанням розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням законів та звичаїв війни, або процесуальним аспектам доказування. Натомість особливості документування саме вбивств, учинених під час окупації територій України, як самостійного об'єкта криміналістичного дослідження залишаються недостатньо висвітленими.

Недостатній рівень наукового опрацювання зазначеної проблематики, поява нових способів приховування кримінальних правопорушень на тимчасово окупованих територіях, а також необхідність адаптації криміналістичних методик до умов воєнного стану зумовлюють потребу у проведенні комплексних наукових досліджень. Це визначає актуальність обраної теми та необхідність вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення криміналістичного забезпечення документування вбивств, учинених під час окупації територій України, із урахуванням вимог національного законодавства та міжнародних стандартів документування серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.

3. Виклад основного матеріалу. Документування вбивств, учинених під час окупації територій України, є одним із найбільш складних напрямів криміналістичного забезпечення досудового розслідування в умовах воєнного стану. Особливість таких кримінальних правопорушень полягає в тому, що вони вчиняються в умовах фактичної відсутності доступу українських органів досудового розслідування до місця події, активного впливу окупаційних сил на доказову інформацію, залякування або переміщення свідків, знищення матеріальних слідів, а також ускладненого встановлення часу, способу та обставин протиправного позбавлення життя. У таких умовах документування не може розглядатися лише як технічна фіксація окремих фактів, оскільки воно охоплює комплекс процесуальних, криміналістичних, судово-експертних, цифрових та організаційних заходів, спрямованих на формування належної доказової бази для національного й міжнародного правосуддя.

В.Шевчук, досліджуючи сучасні проблеми криміналістики в умовах війни, наголошує, що воєнний стан і глобальні загрози зумовлюють необхідність оновлення криміналістичної науки, формування нових напрямів її розвитку та пристосування криміналістичних засобів до практичних потреб воєнного часу [1, с. 11]. Науковець підкреслює, що сучасні криміналістичні дослідження мають базуватися на системно-структурному, технологічному, діяльнісному та функційному підходах, оскільки саме вони дають змогу адаптувати криміналістичні знання до нових викликів [1, с. 14]. Зазначена позиція є особливо важливою для теми документування вбивств на окупованих територіях, оскільки традиційні методики огляду місця події, встановлення свідків, вилучення речових доказів і призначення експертиз не завжди можуть бути реалізовані у звичайному порядку.

Першою особливістю документування таких кримінальних правопорушень є відкладений характер отримання доказової інформації. У багатьох випадках повноцінний огляд місця події, ексгумація тіл, встановлення потерпілих осіб, вилучення речей і документів стають можливими лише після деокупації території. Проте на цей момент частина доказів може бути втрачена, пошкоджена, змінена під впливом часу, погодних умов, бойових дій або навмисних дій осіб, причетних до протиправного позбавлення життя. Тому особливого значення набуває попередня фіксація інформації ще до моменту фізичного доступу до місця події: повідомлення очевидців, фото- та відеоматеріали, супутникові знімки, публікації у відкритих джерелах, дані мобільного зв'язку, повідомлення родичів зниклих осіб, інформація від органів місцевого самоврядування, волонтерських і правозахисних організацій.

І.Сиводєд, аналізуючи застосування спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених на окупованих територіях України, зазначає, що тривалий проміжок часу з моменту вчинення протиправного діяння, виявлення скелетованих останків, масових поховань, змішування кісткових решток, знищення одягу, документів та інших предметів, за допомогою яких можливо ідентифікувати потерпілу особу, істотно ускладнюють проведення експертних досліджень [2, с. 108]. Автор наголошує на доцільності призначення комплексних і комісійних судових експертиз для повного та оперативного встановлення обставин кримінального правопорушення [2, с. 109]. Такий підхід є цілком обґрунтованим, оскільки документування вбивств під час окупації потребує одночасного залучення судово-медичних, молекулярно-генетичних, трасологічних, балістичних, вибухотехнічних, портретних, почеркознавчих, цифрових та інших експертних можливостей.

Другою важливою особливістю є підвищене значення огляду місця події після деокупації території. Саме огляд дозволяє виявити та зафіксувати матеріальні сліди протиправного позбавлення життя, місця масових поховань, залишки боєприпасів, сліди застосування зброї, пошкодження на об'єктах, особисті речі потерпілих, документи, засоби зв'язку, транспортні засоби та інші об'єкти, що мають доказове значення. Водночас такий огляд має проводитися з урахуванням підвищених ризиків для учасників слідчої дії, оскільки деокуповані території можуть залишатися замінованими, перебувати під обстрілами або містити нерозірвані боєприпаси.

І.Савельєва, Г.Тетерятник та О.Клименко, досліджуючи організаційно-правові питання проведення огляду місця події на деокупованих територіях, зазначають, що на кримінальне провадження в умовах воєнного стану впливають наближеність до бойових дій, проблеми доступу до місць подій та необхідність адаптації порядку проведення огляду до загрозливих умов [3, с. 301]. Науковці звертають увагу на те, що деокуповані території часто належать до зон активних бойових дій або є наближеними до них, що впливає на рівень небезпеки для слідчо-оперативних груп [3, с. 301]. Отже, документування вбивств, учинених під час окупації, має передбачати не лише криміналістичну готовність до фіксації доказів, а й належне забезпечення безпеки учасників процесуальної дії, залучення вибухотехніків, кінологів, судово-медичних експертів, криміналістів, спеціалістів з цифрової фіксації та представників відповідних служб.

Третьою особливістю є необхідність поєднання традиційних і цифрових способів документування. В умовах, коли фізичний доступ до місця події обмежений або неможливий, важливого значення набувають цифрові джерела доказової інформації. До них належать фото- та відеозаписи з мобільних телефонів, матеріали камер спостереження, супутникові знімки, дані геолокації, повідомлення у соціальних мережах, електронне листування, записи месенджерів, публікації окупаційних адміністрацій, матеріали журналістських розслідувань, бази зниклих безвісти осіб, цифрові реєстри та інші електронні сліди. Проте використання таких даних потребує належної перевірки автентичності, джерела походження, часу створення, цілісності файлів і неперервності їх збереження.

У монографії «Концептуальні основи цифровізації кримінального провадження України» за загальною редакцією Н.Глинської зазначається, що цифровізація кримінального провадження має не лише технічне, а й теоретико-правове та прикладне значення, оскільки передбачає системне використання цифрових технологій у кримінальному судочинстві [4, с. 5]. У контексті документування вбивств, учинених під час окупації, цифровізація дозволяє розширити можливості збору й аналізу доказової інформації, забезпечити її збереження, створити електронні масиви даних, здійснювати зіставлення інформації з різних джерел та встановлювати зв'язки між подіями, місцями, особами й технічними засобами.

Окремого значення набуває використання OSINT як інструменту отримання та перевірки інформації з відкритих джерел. О.Звенигородський зазначає, що в умовах воєнного стану значна частина доказової бази акумулюється у відкритому цифровому просторі, а OSINT дозволяє отримувати важливі дані без безпосереднього доступу до місця події або особи, яка може бути причетною до вчинення кримінального правопорушення [5, с. 213]. Водночас автор звертає увагу на ризики, пов'язані з відсутністю єдиного стандарту верифікації супутникових знімків, відеозаписів і публікацій у соціальних мережах, що може ускладнювати оцінку таких доказів за критеріями достовірності [5, с. 214]. Тому використання OSINT під час документування вбивств на окупованих територіях повинно супроводжуватися фіксацією джерела походження інформації, дати й часу її виявлення, способу збереження, технічних характеристик файлу, а також результатів перевірки за допомогою інших доказів.

Четвертою особливістю є складність встановлення особи потерпілого. Під час окупації територій України вбивства могли супроводжуватися приховуванням тіл, масовими похованнями, відсутністю документів, неможливістю проведення своєчасного судово-медичного дослідження, знищенням речей, за якими можна встановити особу, або переміщенням тіл. У таких умовах вирішальне значення мають молекулярно-генетичні експертизи, судово-медичні дослідження, аналіз стоматологічного статусу, особистих речей, медичних документів, інформації родичів, фото- та відеоматеріалів, а також зіставлення даних із реєстрами зниклих безвісти осіб. Документування має забезпечувати не лише встановлення факту смерті, а й ідентифікацію потерпілої особи, встановлення часу, причини та механізму смерті, характеру тілесних ушкоджень, можливого способу позбавлення життя та зв'язку події з умовами окупації.

П'ятою особливістю є необхідність адаптації процесуальної форми до умов воєнного стану. К. Застрожнікова, досліджуючи особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, зазначає, що такий режим спрямований на забезпечення безперервного функціонування органів досудового розслідування та суду в умовах системної нестабільності [6, с. 186]. Авторка підкреслює, що особливий режим передбачає адаптацію традиційних кримінальних процесуальних процедур до умов, спричинених воєнним станом, та має забезпечувати баланс між ефективністю кримінальної юстиції і дотриманням прав людини [6, с. 190]. Для документування вбивств, учинених під час окупації, це означає, що процесуальні рішення мають ухвалюватися з урахуванням об'єктивної неможливості реалізації окремих дій у звичайному порядку, однак без втрати вимог законності, допустимості доказів і захисту прав учасників кримінального провадження.

Шостою особливістю є формування типових слідчих ситуацій, характерних саме для окупованих або деокупованих територій. До таких ситуацій належать: наявність інформації про вбивство без доступу до місця події; виявлення тіла після деокупації; виявлення масового поховання; отримання повідомлень від очевидців, які перебувають за межами України або на окупованій території; наявність цифрових матеріалів без можливості негайного підтвердження їх автентичності; встановлення причетних осіб, які перебувають поза межами підконтрольної Україні території; необхідність проведення процесуальних дій із використанням дистанційних засобів. У сучасній науковій літературі звертається увага, що розслідування кримінальних правопорушень на окупованих територіях потребує адаптації слідчих дій для дистанційного збору доказів і розроблення алгоритмів досудового розслідування в умовах обмеженого доступу [7, с. 202–203].

У таких умовах документування має здійснюватися поетапно та відповідати принципам повноти, достовірності й належної фіксації доказової інформації. На початковому етапі здійснюється збір первинних відомостей про факт позбавлення життя, зокрема повідомлень свідків, потерпілих, родичів, представників органів державної влади, медичних працівників, волонтерів та інших осіб, які можуть володіти інформацією про подію [8].

Наступний етап передбачає перевірку отриманих відомостей, встановлення очевидців, збір фото-, відео- та інших цифрових матеріалів, визначення місця події, часу, координат, а також документування інших обставин, що мають доказове значення для подальшого розслідування міжнародних кримінальних правопорушень.

На третьому етапі після отримання доступу до території проводиться огляд місця події, ексгумація, вилучення речових доказів, призначення експертиз, допити свідків, ідентифікація потерпілих осіб. На четвертому етапі здійснюється систематизація доказів, їх зіставлення з іншими епізодами, встановлення можливої повторюваності способів вчинення протиправних діянь, перевірка зв'язку події з діями конкретних підрозділів, посадових осіб або окупаційних адміністрацій [9].

Криміналістичне значення документування полягає також у тому, що кожен факт умисного позбавлення життя на окупованій території має розглядатися не ізольовано, а в контексті загальної обстановки окупації. Важливо встановити, чи було вбивство наслідком індивідуального конфлікту, цілеспрямованого переслідування цивільної особи, каральних дій, утримання в місцях несвободи, катування, перевірки лояльності, примусової співпраці або інших обставин, пов'язаних із контролем окупаційних сил над територією [10]. Саме тому під час документування необхідно фіксувати не лише безпосередні сліди позбавлення життя, а й ширший контекст: режим окупації, наявність блокпостів, місць утримання, комендатур, адміністративних структур, переміщення військових формувань, факти затримання цивільних осіб, зникнення людей, обшуків, допитів, погроз і застосування насильства.

Таким чином, документування вбивств, учинених під час окупації територій України, потребує комплексного підходу, що поєднує класичні криміналістичні засоби, спеціальні знання, цифрові

технології, OSINT-інструменти, судово-експертні можливості та міжнародні стандарти фіксації доказів. Ефективність такого документування залежить від своєчасності фіксації первинної інформації, належної організації огляду місця події після деокупації, забезпечення безпеки учасників слідчих дій, правильного збереження цифрових матеріалів, якісного проведення експертиз, процесуальної чистоти доказування та належної міжвідомчої взаємодії. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що документування таких кримінальних правопорушень має бути виділене як окремий напрям криміналістичного забезпечення досудового розслідування в умовах воєнного стану.

4. Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що документування вбивств, учинених під час окупації територій України, є одним із найскладніших напрямів криміналістичного забезпечення досудового розслідування в умовах воєнного стану. Специфіка таких кримінальних правопорушень обумовлена відсутністю своєчасного доступу до місця події, ризиком втрати або знищення доказової інформації, необхідністю проведення значної кількості експертних досліджень, а також потребою у використанні сучасних цифрових технологій і міжнародних стандартів документування.

Встановлено, що ефективність документування вбивств, учинених під час окупації територій України, безпосередньо залежить від комплексного використання криміналістичних, процесуальних, судово-експертних та інформаційно-технологічних засобів. Особливого значення набувають своєчасна фіксація первинної інформації про кримінальне правопорушення, проведення огляду місця події після деокупації територій, застосування молекулярно-генетичних, судово-медичних, балістичних та інших видів експертиз, використання цифрових доказів, матеріалів дистанційного зондування Землі, відкритих джерел інформації (OSINT) та інших сучасних криміналістичних технологій.

Доведено, що документування таких кримінальних правопорушень має здійснюватися із дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства України, норм міжнародного гуманітарного права та міжнародних стандартів документування серйозних порушень прав людини. Лише належне збирання, фіксація, перевірка й оцінка доказової інформації забезпечують можливість ефективного досудового розслідування, встановлення об'єктивних обставин кримінального правопорушення, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності та використання отриманих матеріалів у діяльності міжнародних судових інституцій.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання під час удосконалення методики документування кримінальних правопорушень, учинених на тимчасово окупованих територіях України, розроблення відомчих методичних рекомендацій для органів досудового розслідування, прокуратури та експертних установ, а також підготовки фахівців у сфері криміналістики, кримінального процесу та судової експертизи. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є розроблення комплексної криміналістичної методики документування вбивств, учинених в умовах тимчасової окупації територій України, із широким використанням цифрових технологій, штучного інтелекту, геоінформаційних систем та міжнародного досвіду розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збройними конфліктами.

References:

1. Shevchuk, V.M. (2022). Suchasni problemy kryminalistyky v umovakh viiny ta hlobalnykh zahroz [Modern problems of criminalistics in conditions of war and global threats]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, 3(28), 11–27. https://khrife-journal.org/index.php/journal/article/download/529/608/
2. Syvodied, I.S. (2024). Zastosuvannia spetsialnykh znan i pryznachennia ekspertnykh doslidzhen pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, yaki buly vchyneni na okupovanykh terytoriiakh Ukrainy [Application of special knowledge and forensic examinations during the investigation of criminal offenses committed in the occupied territories of Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Yurydychni nauky*, 35(74), 2, 108–116. https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/2_2024/19.pdf
3. Savelieva, I.V., Teteriatnyk, H.K., & Klymenko, O.S. (2024). Orhanizatsiino-pravovi pytannia provedennia ohliadu mistsia podii na deokupovanykh terytoriiakh [Organizational and legal issues of crime scene examination in de-occupied territories]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 3, 301–306. https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2024/45.pdf
4. Hlynska, N.V. (Ed.). (2024). Kontseptualni osnovy tsyfrovizatsii kryminalnoho provadzhennia Ukrainy [Conceptual foundations of digitalization of criminal proceedings in Ukraine]. Kharkiv: Pravo. https://jurkniga.ua/contents/kontseptualni-osnovi-tsifrovizatsii-kriminalnogo-provadzhennya-ukraini.pdf

5. Zvenyhorodskyi, O.M. (2026). OSINT yak dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni shchodo kryminalnykh pravoporushen pidslidnykh orhanam bezpeky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [OSINT as a source of evidence in criminal proceedings concerning criminal offenses under the jurisdiction of the Security Service of Ukraine during martial law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 4, 213–217. https://lsej.org.ua/4_2026/47.pdf
6. Zastrozhnikova, K.S. (2025). Osoblyvyi rezhym kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu: teoretyko-praktychnyi vymir [Special regime of criminal proceedings under martial law: theoretical and practical dimension]. *Pravo i suspilstvo*, 3(2), 186–194. https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/3_2025/part_2/28.pdf
7. Typovi slidchi sytuatsii pry rozsliduvanni kryminalnykh pravoporushen na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy [Typical investigative situations in the investigation of criminal offenses in the temporarily occupied territories of Ukraine]. (2025). *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 32(2), 202–223. https://visnyk.kh.ua/en/article/read/tipovi-slidchi-situatsiyi-pri-rozsliduvanni-kriminalnikh-pravoporushen-na-timchasovo-okupovanikh-teritoriyakh-ukrayini
8. Global Rights Compliance, & T.M.C. Asser Instituut. (2022). Kerivnytstvo z bazovykh standartiv rozsliduvannia dlia dokumentuvannia mizhnarodnykh zlochyniv v Ukraini [Guidelines on Basic Investigation Standards for Documenting International Crimes in Ukraine]. Kyiv. https://globalrightscompliance.org/wp-content/uploads/2025/06/
9. Aftanasiv, V.M., & Lisitsyna, Yu.O. (2026). Ekshumatsiia masovykh pokhovan na deokupovanykh terytoriiakh yak spetsyfichnyi mekhanizm kryminalistychnoho vtruchannia u voiennyi ta posthenotsydnyi prostir [Exhumation of Mass Graves in De-Occupied Territories as a Specific Mechanism of Forensic Intervention in the War and Post-Genocide Space]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*, 1.
10. Sozanskyi, T.I., & Bronevytska, O.M. (Eds.). (2024). Mizhnarodne kryminalne pravo [International Criminal Law]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/8173/1/%2B%2B%2BMiznarKryminPravo-MAKET-2.pdf

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Демидов Ігор Іванович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної та
антикорупційної діяльності
Міжрегіональної Академії
управління персоналом
e-mail: demidov_igor@ukr.net
ORCID: 0009-0001-1646-2037

Ihor Demidov
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor
at the Department of Law Enforcement
and Anti-Corruption Activities,
Interregional academy of personnel management
e-mail: demidov_igor@ukr.net
ORCID: 0009-0001-1646-2037

Дата надходження статті: 19.05.2026
Дата надходження виправленої версії статті: 30.06.2026
Дата прийняття статті: 23.07.2026
Дата публікації статті: 14.09.2026